

23843

C U R S
DE
GOSPODARIE

IN CONFORMITATE CU PROGRAMELE IN VIGOARE
A
ȘCOALELOR SECUNDARE, PROFESIONALE, NORMALE
PENTRU
CLASA II-a

DE
LUCREȚIA DIMITRESCU-ALDEM
EX-DIRECTOARE A INST. I. OTTETELEȘEANU (MĂGURELE)

Aprobat de Onor. Ministerul Instr. Publice cu No. 735
din 14 Iunie 1926.

EDIȚIA I
Tipărită în 5000 exemplare

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „NAȚIONALĂ” JEAN IONESCU & Co.
1, Strada Bursel, 1

Prețul 25 lei.

Toate exemplarele vor purta semnătura autoarei

Lucr. Sim. Aldey

Biblioteca Centrala

L131451160

Biblioteca Centrala Universitara - Sibiu

CURS

DE

GOSPODARIE

IN CONFORMITATE CU PROGRAMELE IN VIGOARE

A

ȘCOALELOR SECUNDARE, PROFESIONALE, NORMALE

PENTRU

CLASA II-a

DE

LUCREȚIA DIMITRESCU-ALDEM

EX-DIRECTOARE A INST. I. OTTETELEȘEANU (MĂGURELE)

Aprobat de Onor. Ministerul Instr. Publice cu No. 735
din 14 Iunie 1926.

EDIȚIA I

Ti 5000 exemplare

UNIVERSITATEA ILOU REȘTI

TIPOGRAFIA "NĂȚIONALĂ" JEAN IONESCU & Co

1, Strada Bursei, 1

INVENTAR
2020

Inst. de Inv. superioară Sibiu
INV. Nr. 53.519 28

CURS DE GOSPODARIE

CERUIREA SCÂNDURILOR

Revizuiind materia din anul trecut vom adăoga la întreținerea podelei ceruite și modul de vâpsire sau ceruire.

Înainte vâpsirei, se va curăți podeala cu peria de parchet, care este cu părul scurt, des și tare, ca să iasă toată necurățenia, apoi se mătură bine, se șterge cu cârpa uscată ca să nu mai fie praf și se vâpsește cu o pensulă curată, uscată, bine legat părul. Nu se va înăclăi pensula, ci se va întinge în vâpsea, întinzând-o în strat subțire în direcția fibrelor scândurilor, începând din fundul camerei, mergând către ușe. După ce s'a uscat bine vâpseaua, observăm de s'a prins cum trebuie, în cazul că ar avea pete, se mai aplică un strat; când s'a uscat și a eșit destul de frumoasă podeala, se dă pe deasupra cu o pensulă înmuiată în spirt-lac, care lustruiește și dă durabilitate vâpselei. Vâpseaua se cumpără preparată gata în cutii și atunci se va amesteca mereu cu un bețișor, ca să fie deopotrivă de groasă, alt-fel se depune grosimea la fund și nu se va vâpsî cu spor, nici bine. Vâpseaua se poate, pregăti și în casă: 4 litri ulei de in, $\frac{1}{2}$ litru terebentină, $\frac{1}{4}$ kg. vâpsea roșie

ori galbenă, cum voim și 100 gr. sicutif. Se amestecă la un foc moale uleiul cu vâpseaua, pe urmă se toarnă terebentina și în cele din urmă sicutiful. Fiind-că terebentina e inflamabilă, e bine să se puc vasul în care se găsește amestecul într'o cratiță cu apă fierbinte, după ce s'a încorporat bine, se dă de pe foc și se ține la răcoare 24 ore, pe urmă se întrebuințează. Mai fără grije se poate prepara vâpseaua fără s'o punem pe foc, punând toate aceste ingrediente într'un vas și amestecându-le, compoziția se ține la un loc răcoros, mestecând-o din când în când, până la întrebuințare, trebuie lăsată să se pătrundă bine timp de o săptămână, în care vreme ținem vasul acoperit.

Îngrijirea și curățirea scândurilor de stejar ceruirea lor cu ceară preparată de eleve

Podcală din scânduri de stejar e făcută sub formă de parchet, ceea-ce dă un aspect luxos camerelor, pe lângă toate celelalte avantaje. Îngrijirea și curățirea lor se face ast-fel : Se mătură întâi bine, se freacă cu surcele de sârmă, frecându-se bine fiecare bucățică de lemn a parchetului în direcția fibrelor lemnoase. Negreșit că va eși praf mult, se mătură deci parchetul întâi cu peria uscată, apoi încă odată cu peria învăluită în cârpă uscată, să se ia tot praful. După această perfectă curățire se unge parchetul cu ceară de parchet, cu care s'a îmbibat un petic de postav ; se întinde ceara foarte subțire, alt-fel se ia pe perie, când începe să se dea lustrul. După întinderea cerei pe parchet, se lasă cel puțin jumătate zi ca să intre ceara în lemn, apoi se freacă cu peria, tot fie care lemnișor în direcția fibrelor sale, până se ivește lustru frumos. După terminarea lustruirii, se mai mătură odată cu peria, învăluită în cârpă și e gata. Unii spală în loc de a curăți cu surcele și apoi ceruiesc. Acest mod de curățire nu-i bun, fiind-că slăbește parchetul, îi slăbește legătura și se ivesc deplasări, ceea-ce se simte prin scârțâirea parchetelor la umblat. Zadarnic se va căuta apoi să se astupe intersecțiile cu clei și rumeguș, fiind-că tot compromise rămân. Spălare locală la parchet

nu se face decât când au pete, bună-oară de grăsimi, aceasta se face înainte de frecare. Spălând locul cu apă fierbinte, se șterge cu o cârpă uscată, apoi se freacă din nou cu benzină și până nu se evaporă, se presară cu praf de cretă pisată, lăsându-se două ore, după aceasta grăsimea va fi absorbită în total. Pe urmă se șterge locul frecându-l cu peria, se spală din nou cu apă fierbinte, după uscare se ceruiește. Cerneala după parchete se scoate cu un caustic, oțet, acid oxalic (care se găsește în măcris) diluat în apă părți egale. După aceea se spală cu apă fierbinte, se șterge, se usucă și ceruiește. Dacă parchetele sunt foarte murdare, e mai bine să se raboteze (dea la țiglin, un fel de rindea) apoi se mătură și ceruiesc. Ast-fel devin ca nouă. Totuși rabotarea nu se recomandă decât în cazuri extreme fiind-că tocește scândurile, le subțiază.

Ceara de parchete se poate face în casă. Cea mai bună e aceia care se pregătește din ceară albă ori galbenă, tăiată bucățele, pusă într'un vas cu o cantitate îndoită chiar întreită de terebentină, se inferbântă la un foc moale (pune vasul în cratiță cu apă clocotită) și se mestecă până se încorporează bine. Se toarnă apoi în cutii de tinichia și se lasă la un loc rece. După o zi, două, se poate întrebuința. Toate preparatele cu săpun și ceară sunt inferioare acesteia și înăclăiesc parchetul. *Pentru cei ce nu pot suporta mirosul greu de terebentină se poate cerui cu următorul preparat: 750 gr. ceară și potasiu dintre care 625 gr. ceară, 125 potasiu, la 1 litru apă. Se*

topește ceara 625 gr. cu jumătate litru apă, mestecându-se bine ; se topește potasa în altă jumătate litru de apă, care v'a da în clocot. Dându-se ceara de pe foc, se va turna încet mestecând apa cu potasa. După perfecta amestecare se ține la un loc răcoros pe urmă se întrebuițează, după o zi, două.

Curățirea rogojinilor, curățirea și păstrarea velințelor, chilimurilor și a covoarelor la oraș și la țară.

Rogojinele cari constituiesc covorul nevoiașului se pot întreține spălându-le cu cârpa înmuiată în apă caldă, sărată ; se limpezesc tot ast-fel, apoi se usucă. Velințele și chilimurile fiind făcute din lână, conservarea lor e mai anevoioasă, fiind-că trebuiesc ferite nu numai de praf, dar și de insecte distrugătoare, cum și de igrasie care le poate mucegai și roade în acelaș timp. Soarele de le-ar bate prea mult, le decolorează. Vom ține deci socoteala pentru întreținerea lor, de acești patru factori. De praf se scutură vara întinzându-le la umbră pe o fringhie, sau pe un (port-tapis) un fel de gherghef cu picioare ; special pentru întinsul covoarelor și se bat cu o palmă din trestie de mare (care este cu elasticitate) cu bățul se poate rupe, în lipsă de această palmă cu un prosop gros. Se perie apoi și se strâng tăvăluc chiar pe fringhie, ca să nu plesnească firele de urzeală îndoindu-le cum-va. Pentru această strângere necesitează două persoane care vor rula fie care de o dată pe ambele părți de margine, când chilimul e prea mare. În timpul ernei se scutură de praf la fel cu covoarele, adică se perie pe loc începând de la mijloc și mergând către margini, dându-se praful pe podele. După ce s'a curățat pe deasupra, se va rula treptat de la un capăt către cel lalt, pe măsură se perie în lungimea ruloului, până s'a periat tot co-

vorul sau chilimul și pe dos. Se mătură apoi podelele și se așterne covorul, pentru înlăturarea moliilor se va pune vara pe sub covor sau chilim jurnale de hârtie. Acestea au darul de a isgoni prin mirosul lor moliile. Se pot unge și cu terebentină hârtiile, e și mai bine. Tot hârtiile conservă și de igrasie. Curățirea de praf se mai poate face în timpul erneli, în timpul când a dat zăpada în primele zile, cât e afânată; se întinde covorul cu fața direct pe zăpadă și se bate cu palma de trestie, tot praful rămâne pe zăpadă. Se poate da o perfectă curățire și cu varză crudă, tăind-o jumătăți și frecând covorul după ce i s'a scos praful. Se mai curăță și cu cârpa înmuiată în terebentină și stoarsă, această curățire o prezervă de insecte. La nevoie se moaie cârpa și în apă cu oțet. Când suntem nevoiți să absentăm mai mult de acasă, strângem covoarele după o prealabilă bună scuturare, le rulăm, le punem în hârtie presărând pyretrum (mușetel cu calități speciale pentru izgonirea moliilor) în tot tăvălucul; apoi așezăm covorul într'un cearșaf mare, ast-fel ca tăvălucul să fie pe diagonala mijlocului cearșafului. Se înfașe capetele covorului cu cele două colțuri ale cearșafului se aduc colțurile libere unul peste altul, apoi se înfașe tot covorul, după aceea se coase. Ast-fel e de câte-va ori învelit, ceea-ce prinde mai bine decât o teacă sau ghiozdan de pânză. Fiind-că soarele decolorează, se vor feri covoarele de lumina intensă a razelor solare, fie la scuturare, preferindu-se dimineața, când razele nu au tărie; fie în casă lăsând la vreme transparentele.

Petele de pe covoare se scot frecând local cu apă amoniacată, ori cu esență de terebentină, aceasta mai mult pentru petele de grăsime.

Cele de ceară sau spermanceți, se scot, îmbinându-se locul pătat cu spirt rectificat (natural) care face să se desprindă în coji aceste groase pete ; cu o lamă de briceag se ridică delicat. Se mai scot aceste pete așezând deasupra lor o hârtie sugătoare peste care se trece mașina de călcat încinsă. Petele de ceară se scot cu acid oxalic 20 gr. la 1 litru de apă caldă și frecând locul, se șterge apoi cu o cârpă înmuiată în leșie și bine stoarsă, se șterge bine din nou cu cârpă uscată, aceasta redă culoarea naturală. Covoarele mițoase se șterg cu apă amoniacată ; esența de terebentină le curăță apărându-le în acelaș timp de molii.

Întrebuințarea și curățirea mobilelor de brad, stejar, nuc etc.

Ori din ce ar fi făcută mobila, lucru de căpetenie este s'o ștergem zilnic de praf, vom peria zilnic canapelele, scaunele tapisate și din când în când vom face această operare la aerul curat, scoțându-le afară. Cel mai practic și igienic lucru e să le facem învelitori, cari apără atât de praf cât și de muște. Învelitorile se scutură și se spală când se murdăresc. Se vor feri mobilele de căldură și umiditate; și una și alta le descleesc, de aceea nu se vor apropia de sobă, nici de pereți, căci le-ar ține umezeală. Dacă dorim să păstrăm mobilele cât mai mult, le reparăm la vreme și le ținem în această perfectă curățenie. Mobilele de brad se curăță spălându-le cu apă caldă și săpun, sau cristale de sodă sau leșie. Mesele de brad, donițele etc. se mai pot spăla cu rumeguș și apă rece, sau cu praf de talc, sau cu apă fiartă cu funie de ceapă, care dă lemnului o frumoasă culoare albă-gălbuie. Unii spală acestea și cu nisip fin, sau cu moloz bine pisat, dar e mai bine să se spele cu cele recomandate mai sus. Mobilele de lac se întrețin ștergându-le cu piele de căprioară, iar dacă și-au pierdut luciul se șterg ușor cu o cârpă moale înmuiată în untdelemn cu spirt.

Scoaterea petelor de grăsime, cerneală și a petelor albe pe mobile.

Întreținerea mobilierului este ca să-i păstrăm mereu frumusețea, de aceea îndată ce s'a pătat de ceva fără preget vom înlătura degradarea prin toate mijloacele știute și cari ne sunt la îndemână.

Pentru mobilierul de brad. Petele de grăsime se scot cu apă fierbinte cu leșie și săpun, frecându-le cu peria de paiu, speciale pentru mesele de brad etc. Pentru petele de untdelemn, cari pătrund mai în adâncimea lemnului. Se vor freca întâi cu benzină apoi se vor acoperi petele cu un strat de pământ argilos, și se lasă o zi. Acesta are putere absorbantă și suge untdelemnul. A doua zi se ridică stratul pământos și se spală locul cu apă și săpun, pata a dispărut; la nevoie și cenușa servește, dar mai puțin bine. Petele de cerneală se scot cu oțet dacă sunt de curând, și cu acid oxalic dacă sunt mai vechi. Petele de cerneală ca și cele de rugină se scot cu apă și puțin acid clorhidric. Toate curățirile de pete de pe scânduri se fac înainte de a le spăla cu apă.

Lemnul mobilelor lustruite se întreține cu următoarea compoziție: 60 gr. esență de terebentină și 30 gr. ceară albă sau galbenă. Se taie ceara bucăți mici, se pune pe un foc moale să fiarbă cu terebentina într'un vas, în bain marie, mestecând-o mereu. Când s'a încorporat bine amândouă, se toarnă

compoziția într'un borcan, astupându-l cu pergament. Când mobila lustruită s'a pătat, o ștergem întâiu cu o cârpă curată înmuiată în puțină apă, sau apă de tărâțe de grâu sau bere fiartă, o mai ștergem apoi cu cârpa uscată de flanelă, pe urmă întindem puțină compoziție de care am făcut, frecăm din nou tot cu flanelă, pata a dispărut, lustrul îi dă aspectul de mare curățenie. Dacă sunt mobile mai puțin fine când s'au sgâriat sau ros puțin, le ungem ușor cu brunolină sau spirt-lac (ulei cu spirt, ori colofon (sacâz) topit amestecat cu 2 părți spirt.

'Curățirea și lustruirea incrustațiunilor dela mobile. 1)

Anumite mobile prezintă incrustațiuni de bronz, de fildeș, lemn și adesea nu îndrăsnim a le curăța pentru a nu strica lustrul vecin.

Se face o pastă din săpun și pământ putred se adaogă puțină esență de terebentină. Se freacă cu această pastă cu ajutorul unui petic de lână sau chiar de cârpă până capătă lustru.

Iată proporțiile : 450 gr. pastă cu 50 gr. esență de terebentină rece.

Pete de dulciuri de pe mesele lustruite se curăță cu apă în care s'a fert drojdie de cafea.

Petele de cerneală se scot cu substanțe caustice oțet alb, acid oxalic, zeamă de lămâe, când sunt mai vechi, după ce s'a frecat locul cu acid nitric, și se șterge locul, apoi se lustruiește.

În general după felul lemnului de mobilă, dacă s'a ros cum-va ori s'a acoperit de pete albe înainte de a-l lustrui să-l ștergem cu apă leșioasă 1 litru în care s'a disolvat doza a două vârfuri de cuțit de o culoare de apă în felul lemnului : Pământ de Sienna ars pentru maron roșcat. Pământ, umbră naturală și Sienna natur. pentru cafeniu închis etc. La mobilele de nuc se poate întrebuița cu sucus însă-și esența de coji de nuci verzi iodul acela negru din ele, colorează natural lemnul de nuc. După uscare

1) Mille trucs p. conserver et réparer les objets d'un ménage.
A. Poussart, pg. 192.

se lustruiește cu compoziția de mai sus și petele albe au dispărut.

Dacă stofa mobilei s'a pătat de *grăsime* trebuie cu precauțiune să se spele local cu apă amoniacată părți egale și să se șteargă apăsat cu cârpa uscată. Se mai pot șterge cu benzină sau cu terebentină, dar se cere o mare dexteritate pentru asta fiindcă dacă nu se freacă bine, rămâne cearcăn, se va șterge în cazul acesta radiant de la centru la margini depășind limita petei.

Scoaterea și prevenirea mucegaiului

Mucegaiul e o ciupercă vineție care se depune pe ori-ce lucru când e ținut la umiditate. Întineric și într'un loc mai puțin aerat. De obicei în subsoluri se desvoltă mucegaiul, sau printre lucrurile umede și tixite. De aceea nu-i bine să se strângă ghemoltoc rufele murdare până la vremea spălării, fermentațiunile inerente acestora, dau mucegaiul. Prin biblioteci unde nu-i cu puțință să se scuture carte de carte în fie-ce zi și mai ales când din vre-o împrejurare suntem siliți să depozităm într'o odaie mai izolată cărți, se poate ivi mucegai. Ca măsuri preventive, se vor aera zilnic aceste camere, dulapurile în cari vor fi așezate cărțile să se șteargă cu terebentină, la rigoare o sticlă de terebentină destupată poate sta într'un colț al acestei odăi, se știe că mirosurile tari

și aerul împedică formarea mucegaiului. La scuturare se va trece cu o cârpă înmuiată în terebentină și bine stoarsă peste mobilele de piele, și chiar pe cărțile ce au căpătat mucegai. Dacă mucegaiul s'a depus pe rufe, se vor cufunda acestea înainte de spălare (partea atacată) în gaz sau terebentină, ținându-se 2 ore.

Curățirea icoanelor și tablourilor în ulei, creion, aquarelă și gravuri pe hârtie

Icoanele fiind ceva sfințit se înțelege că nu se cuvine a umbla cu ele ca și cu ori care alt obiect, ci se venerează așezându-le într'un iconostas sau dulăpior ast-fel vor fi ferite de praf, și fum, cari sunt pricina necurăteniei. Dacă totuși s'au murdărit, atunci într'o farfurie curată vom pune apă și săpun de rachiu. Cu buretele stors vom șterge întâi icoanele, pe urmă se săpunesc tot cu buretele și se limpezesc cu apă curată iarăși cu buretele. Tablourile în ulei se spală ca și icoanele, dar e mai bine dacă se spală cu apă și puțin spirt. Dacă tabloul e fără lac se șterge cu spirt și albuș în loc de apă, îi dă ast-fel lustru. Aquarela și gravurile pe hârtie se curăță cu miez de pâine.

Curățirea ramelor de lemn alb văpsite, poleite, obiectelor de piele și a mobilelor de paiu.

Ramele de lemn alb văpsite (bois laqué) se curăță foarte ușor cu o cârpă înmuiată în apă rece săpunată, stoarsă; se limpezesc cu cârpa înmuiată numai în apă, se șterg, și se lustruiesc pe urmă cu cârpă de flanelă. *Ramele poleite* se curăță cu apă de ploaie sau cu apă slab amoniacată: 1 lingură amoniac la 3 de apă. Dacă sunt prea murdare se pot spăla cu săpun topit în țuică, se șterg și lustruiesc cu flanelă. Se mai pot spăla și numai cu țuică, alcool rectificat sau terebentină, dar cu acestea două din urmă se va uza numai când sunt ramele prea murdare. *Ramele de metal* se curăță spălându-le mai întâi cu apă săpunată și cu peria, apoi se ung cu pulbere de blanc de Meudon sau d'Espagne dizolvată în apă, să fie ca un lapte bătut; dacă au nete, în loc de apă se formează o pastă subțire din est alb și zeamă de lămâie cu care se ung. După are se perie și se lustruiesc cu o flanelă.

Ramele de metal poleite și bronz se spală numai cu și săpun, se usucă și freacă cu o piele de cămară sau flanelă.

Curățirea obiectelor de piele și a mobilelor de paiu.

Mobila de piele se curăță ușor dacă s'a murdărit, cu cârpa muiată în apă săpunată și stoarsă, se limpezește pe urmă cu cârpa udă, se șterge, apoi se unge cu albuș de ou. Dacă pata e de grăsime se scoate cu eter apoi se lustruiește cu albuș.

Mobilele de paiu, trestia dela scaune se spală cu apă sărată frecându-le cu peria.

**Curățirea obiectelor de artă teracotă, ipsos, faianță,
porcelan marmoră, sîdef, fîldeș, pepteni, țigarete
de chihlimbar.**

Înainte de a vorbi de întreținerea acestor obiecte e necesar să știm și ce sunt ele. *Terracota sau argila arsă*. În genere argilurile sunt (rezultatul descompunerii unor roci feldspatice și micacee duse de ape și depuse în forme de grâmezii sau de straturi). Ele sunt (așa dar) substanțe pămîntoase compuse din aluminiu, silice (nisip) și apă. Culoarea lor e albă în starea cea mai curată, gălbuie, roșiatică, când conțin fier. Unele argiluri formează cu apa o cocă, căreia se poate da diferite forme și toate au un miros pămîntos. Din argil se fabrică olării comune, acestea se prepară din argilă ordinară (lut) care conține părți de var și fier. Când se ard se colorează în gălbui roșiatic mai ales. Ele se ard la o temperatură mică, dacă ar fi cuptorul prea încins, s'ar îmbrăca și și-ar pierde forma. Pasta de lut se face frământînd argila cu apă și apoi i se dă forme. Din cauză că oalele se coc la o temperatură mică ele rămân poroase, și sug apă — de aceea ele se îmbracă pe dinăuntru într'o glasă deasă (smalt) și ast-fel pot fi întrebuințate în menagiu. (Olării fac smalturile mai ales din lut feruginos la care se adăogă oxid de mangan, care e negru cenușiu lucios, dacă vrea să fie de culoare brună; cenușe de staniu (cositor) dacă vrea să le smălțuiască alb;

cenușe de cupru (aramă) verzi; sulfat de fer pentru roșu.

Substanțele pentru smalț se macină cu apă până se face ca o smântână și apoi se ung oalele. Apa este suptă de lutul uscat, iar glasura rămâne ca o îmbrăcăminte generală internă. Se fac smalțuri și cu plumb dar sunt periculoase.

Se fac obiecte de artă din argilă turnându-se în forme cari se pun la copt.

Faianța. Sub acest titlu se înțelege olăriile lucrate dintr'o argilă mai curată și făcute cu mai multă îngrijire. Smalțul pentru faianță se face din oxid de plumb pentru a deveni mai lichid și din oxid de staniu pentru a deveni alb. Se pun la un loc și se supun la căldură. Când în locul glasurei de staniu folosește glasă pământoasă (angobagiu) formată din marmoră, nisip curat, cuarț și sodiu, se peră mai tare faianța și atunci vasele poartă nirea de majolică.

Un italian Luca della Robbia și Rafael se distinseră în arta aceasta.

La Limoges (Franța) și Delft (Olanda) se fabrică multe vase de soiul aceasta. Faianța fină cuprinde în lutul său curat și cremene măcinată.

3. *Porcelanul* nu are amestec cu vasele de bucătărie decât prin înrudirea cu faianța și argilurile; e bine însă a ști ceva și despre porcelan întrucât poate avem prin casă un obiect.

Porcelanul are structură neporoasă, e translucid

și foarte alb : e argila în starea cea mai curată și care conține feldspat mult. Porcelanul arde la temperaturi foarte mari, atunci feldspatul din el se topește ca o sticlă, fără culoare, și străbate masa lutului dând naștere la structura aceea deasă, neporoasă și dură a porcelanului. Caolinul argila de porcelan se tratează cu apă, se frământă bine și lutul alb obținut astfel se amestecă cu nisip fin de feldspat, cu cuarț curat, câte odată se adaugă și cretă cum e la Sévres (Franța) ori gips ca la Nimphenburg (Saxonia), ca să se cruțe feldspatul. Toate acestea se transformă într'o pastă ca smântâna din care se scoate apa prin încălzire și această pastă ori că se lasă mai multă vreme să stea în pivniță să se putrezească și apoi să-i dea forme (cum fac Chinezii) ; ori că se procedează imediat la așezarea în forme să se usuce, apoi se ard în niște capsule

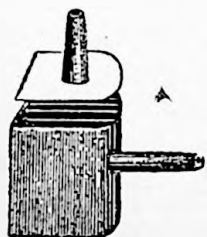
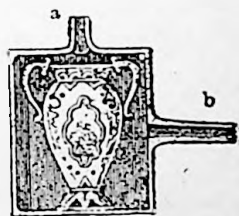

Fig. 1. Capsula de ars.

pentru a se înlătura necurăteniiile. De la durabilitatea capsulelor atârână perfectă ardere.

Capsulele sunt făcute dintr'un lut refractar și au de cele mai multe ori forma

Capsulă
Fig. 2. In secțiune cu
forma de pastă așezată
spre ardere.

dreptunghiulară (vezi figura 1) In deschizăturile cap-

1) Cp. Merceologia de A. Vlaicu, Brașov, 1895, pag. 717.

de Spania atât cât să se facă o apă lăptoasă, care se colorează cu ocre mai închis (culoare de apă) sau cu altă culoare apropiată (mine-orange) și se unge cu o pensulă moale.

Obiectele de faianță și porțelan, se spală cu apă rece și puțin săpun de Marsilia, sau apă în care s'au disolvat puține cristale de sodă; după răcire se întrebuințează. Dacă nu se spală obiectele mici se curătesc frecându-le cu o cârpă moale și pulbere de talc, care e așa de moale încât pare unsuros la pipăit, talcul le curăță fără să le sgârie.

Lipirea acestor obiecte de s'au spart cu preparate făcute în casă.

Lipirea statuetelor de gips. Gipsul se lipește ușor cu pulbere de gips și apă, dar cum această pastă nflă când se lipește și întărește, rezultatul e că obiectul rămâne puțin diformat. Se întrebuințează mai mult albuș de ou cu pulbere de var, sau cu făină de porțelan rez. Principalul e ca să nu se cunoască lipirea. Cu această preparație se lipește faianța și chiar porțelanul.

Lipirea terracotelor: Silicat de potasă (30° areometrul Baumé) se amestecă cu alb de Spania, se adaugă ocre (pulbere) în raport cu culoarea obiectului. După repaos, se spală pe urmă obiectul (se clătește în 2—3 ape.

Mai simplu ar fi, cu albuș de ou amestecat cu var și ocre în culoare.

Curățirea obiectelor de marmoră, sidef, bronz, a peptenilor și a țigaretelor de chihlimbar

1. Obiectele de marmoră se spală cu apă rece și săpun, dacă sunt prea murdare se mai freacă bine cu o bucată de bumbac muiat în o compoziție făcută din părți egale de benzină, magnezie praf și carbonat de calciu tot praf.

2. *Dacă marmora e prea pătată*, ori de ce culoare ar fi se curăță cu această preparație : Se topește la foc mic ceară, 32 gr. orcanetă pulverizată (rădăcina plantei). Se strecoară prin o pânză se adaogă 125 gr. terebentină după ce s'a dat jos de pe foc și se amestecă până se răcesc. Să se moaie vata în acest amestec și să se frece bine marmora. Petele vor dispărea și lustrul va apărea iar.

3. *Statuele de marmoră ce stau afară*, expuse la intemperii se acoperă cu pete, unele cenușii, altele negre (mușchiu). Pentru a le înlătura se spală marmora cu multă apă curată și cu peria; pe urmă se pune în 1 litru apă 30 gr. acid clorhidric (spirt de sare) și să se spele cu această soluție; după terminare se limpezește cu multă apă curată. Să nu se radă marmora sau să se spele cu ceva care ar sgâria-o.

Curățirea sidefului, fildeșului. Fildeșul e o substanță fină albă și tare provenită din dinții apărători ai elefantului. În comerț de multe ori vin obiecte foarte frumoase imitând fildeșul, acestea sunt făcute din coaja de nucă cocos bine preparată. Se poate foarte

repede cunoaște prin următoarea încercare : Se toarnă o picătură de acid sulfuric concentrat (vitriol) pe obiect. După 10—15 minute dacă picătura capătă o colorație roză, care pe urmă spălată cu apă dispare, obiectul e fals. Adevăratul fildeș nu e atacabil și se lucrează foarte greu, de unde și prețul său mare.

Curățirea (fildeșului). Se știe că cu vremea fildeșul se întunecă, pare că ar fi afumat. Fildeșul își recapătă frumusețea numai (spălându-l) ținându-l câte-va zile în esență de terebentină. Aceasta se face însă cu puțină precauție. Pentru a spăla obiectul de fildeș, necesită o cutie (mai bună de sticlă) în fundul ei se pun niște mici scăunele de zinc, iar pe acestea fildeșul ce voim a spăla. Se umple cutia cu esență de terebentină. Dacă lăsăm cutia la soare în 3 zile fildeșul s'a curățit, dacă se ține la umbră activitatea terebentinei e încetinită — deabia în 10—12 zile e gata. S'a așezat fildeșul pe scăunele, fiind-că terebentina rozând unsoarea de pe fildeș formează cu aceasta un acid, care cade la fundul cutiei; dacă ar fi în contact cu obiectul, l'ar ataca, scăzându-i frumusețea. *Obiectele de sidef* se curăță numai cu apă și săpun de Marsilia, apoi se șterg cu pielea de căprioară sau cârpă moale. *Obiectele de fildeș se curăță* dar mai puțin bine și cu o pastă lăptoasă caldă, făcută din pulbere de alb de Spania și apă.

După ce s'a frecat cu un burete cu această pastă obiectul de fildeș se lustruiește pe urmă cu pelea de căprioară, sau o cârpă înmuiată în seu.

Se mai spală ivoriul și făcându-l să stea câtă-va

vreme în un amestec de apă și cu apă oxigenată părți egale mai adăogându-se și câte-va picături de amoniac.

Mânerele de fildes nu se vor spăla întru cât se pot deslipi de lamă.

Curățirea obiectelor de oțel.

Fiind-că în casa lui, omul poate avea și obiecte de oțel, e necesar să știm, că dacă s'au pătat de rugină, le putem curăți, îmbibând petele cu ulei apoi cu un cuțitaș de lemn și cu pământ putred frecăm deasupra. După ce s'au luat petele, mai frecăm pentru luciu cu spirt rectificat și pe urmă ștergem cu pelea de căprioară.

Lamele și mânerele de oțel se mai curăță de pete și cu zeamă de lămâe și cărămidă putredă, pe urmă ștergem cu pelea de căprioară.

Dacă din întâmplare s'a desfăcut o lamă din mâner, se poate închei fără greutate cu o pastă făcută din rășină pisată și nisip câte 100 gr. și puicioasă (floare) 35 gr. Caldă se introduce în locul gol, apoi se afundă coada lamei ; ștergem ce este înafară și lăsăm cuțitul să se usuce în liniște.

Curățirea tacâmurilor de alpaca (aliagiu de oțel). Nu toată lumea poate avea serviciul de masă de argint ori argintată, majoritatea se servesc cu tacâmuri de alpaca, frumos strălucitoare când sunt nouă și destul de albe și prezentabile când se poartă, dar sunt bine întreținute. Tacâmurile aces-

tea se spală mai ales cu apă ferbinte și praf de tacâmuri, cu ajutorul unei jumătăți de cartof. Această frecare e obicinuit atunci, când tacâmurile sunt mai vechi. In loc de piatră de tacâmuri se întrebuintează cenușe sau funingine (care conține clor și hidrat de amoniu) foarte proprie pentru curățirea chiar a argintăriei — când e amestecată și cu țuică. Când tacâmurile acestea s'ar rugini, întrebuintăm procedeul curățirii petelor de oțel. La spălarea tacâmurilor să se ferească a introduce cuțitele în apă ferbinte, căci le descleește mânerule.

Obiectele de bronz se spală cu apă săpunată, iar pentru a face bronzul strălucitor ne servim de următoarea preparație : Se amestecă cu apă 60 gr. fin pulverizate : 6 gr. Azotat de argint cristalizat,

25 „ Sare marină

15 „ Cremă de tartru.

Această preparație se păstrează la întuneric, lumina înegrește azotatul de argint. Pentru ca să frecăm obiectul de bronz cu acest preparat, întâi îl ștergem bine, iar după ce am luat pe un petic moale din această compoziție și l'am frecat până strălucește bine, îl spălăm cu apă și apoi îl ștergem cu pelea de căprioară.

Dacă sunt statuete se spală cu apă întâi apoi se ung cu petic înmuiat în o compoziție făcută din : esență de terebentin și ocre pastă căreia s'a adăogat cât un bob mic de linte *emeri* (ce se ia dela droguerie).

Peptenii de cap, cari pot fi de bagă veritabilă (produs al carapacilor broaștelor țestoase) se întrețin

ștergându-i cu pelea de căprioară sau cu hârtie moale. Dacă sunt îmbâcsiți se spală cu apă săpunată rece și cu o perie moale se limpezesc, se șterg cu pele de căprioară.

Peptenii de peptănat, cari pot fi din celuloid sau os, se curăță trecând dinții lor printr'o serie de fire strânse în mânuchi, se pot spăla cu o periuță tare specială pentru pepteni și cu apă și săpun ; apoi se șterg cu cârpa uscată.

Țigaretetele de chihlimbar se curăță ștergându-le cu hârtie moale făcută sul și introdusă în țigaretă, învârtind-o apoi până s'a curățat tubul. La urmă se freacă cu hârtie moale peste tot.

Lipirea țigaretelor sau mai propriu a chihlimbarului.

Pentru a lipi două bucăți de chihlimbar împreună, se unge partea ruptă cu ulei de in sau cu o soluție de potasă caustică, se apropie bucățile una de alta, se strâng bine și se ține câte-va minute deasupra cărbunilor (mangal) aprinși pe o tablă. Lipirea se face foarte bine.

Marmora spartă. Dacă s'a produs o spărtură la marmoră, să se observe a nu strica marginile crăpăturii. În cazul acesta dacă e prea mare placa de marmoră și deci destul de grea, e mai preferabilă să se apropie perfect una de alta bucățile sparte, decât să se lipească. Prin apropierea bucăților sparte, nu se zărește nici o urmă de spărtură. Dacă marmora spartă e mai ușoară, nu se mai apropie bucățile, cari s'ar disloca cu ușurință ci se lipesc.

Iată o pastă proprie pentru lipitul marmorei : Se

amestecă la căldură o soluție de borax, două părți de albastru gipsos și o parte de gumă arabică. Se formează o pastă foarte solidă, dar câte-va zile după ce am lipit cu ea, nu se mișcă obiectul. Pentru-că lipirea să se facă sigur, să se puc în deajuns din această preparație între marginile spărturei, dar nici prea multă, fiind-că s'ar observa crăpătura, cel mai bun lucru e să se întindă ast-fel pasta, încât să nu prezinte nici asperități, nici găuri. Cât de bine lipită marmora, tot îi poate rămâne o mică urmă, aceasta se maschează prin o culoare de apă la fel cu marmora, iar dacă are vine se simulează peste crăpătură și trecerea vinelor tot cu culoare de apă. Înainte însă de această potrivire de culoare se potrivește lustruirea crăpăturii cu pulbere de piatră ponce și ulei de in, după ștergere și lipire, apoi uscare, se ceruește toată marmora.

Dacă marmora prezintă o gaură, se îmbibează aceasta cu pasta de mai sus în care am pus și culoare (de apă) la fel cu marmora. Se încălzește apoi lama unui cuțit, sau chiar un fer de călcat, cu care facem să dispară ori ce urmă de asperitate. În loc de pasta știută și mai bine se face cu gumă-lac în care am pus pulbere de culoarea voită.

Altă preparație de lipit marmură. Se amestecă și-licat de potasiu și (blanc d'Espagne) alb de Spania. Se face o pastă foarte limpede, se adaugă o ceară de culoarea marmorei (cu pulbere de culoare de apă). Se apropie crăpăturile după ce au fost unse, se nivelează cu cuțitul.

Câte-va rețete pentru diferite lipituri extrase din A. Poussart.¹⁾

Gumă pentru sticle, faianță, porțelane.

1. Să se fiarbă în apă clocotită o bucată de sticlă albă, să se cufunde brusc în apă rece ; să se piseze apoi și să se reducă în pulbere fină ; să se amestece cu albuș de ou și să se amestece pe o marmoră ast-fel ca să se facă cât de tare.

Să se ungă cu acest ciment și să se lipească bucățile. Intrebuințat numai decăt. e solid și se întărește cu aerul și cu apă rece.

2. Silicat de potasă 30° (la areometrul Baumé).

Piatră ponce pulbere.

Se face o pastă moale. Se poate înlocui piatra ponce cu alb de Spania.

Să se piseze fin alb de Spania, în o farfurioară să se pună o grămăjoară și să se verse în mijloc câte-va picături de silicat. Să se amestece cu ajutorul unei lame metalice (spatulă) de fer sau cuțit ast-fel ca să se facă un mastic (o gumă) groasă. Dacă e prea lichid se adaogă alb, în caz contrariu silicat. Se întrebuințează. Apoi acest mastic servește la lipirea aramei, bronzului, faianței, marmorei, gipsului, alabastrului. Pentru lipirea sticlei se poate servi de silicat pur, ca să nu lase urme.

1) A. Poussart. Mille trucs, pag. 200.

Aceste rețete vor servi la nevoe de călăuză — Nu e nevoe să se învețe pe de rost.

Gomă pentru lipit hârtie

Dextrină 300 gr.

apă 1 litru.

Cu cât va fi mai puțină apă, cu atât goma va fi mai lipicioasă.

Gomă pentru flori artificiale

100 gr. gomă arabică.

30 gr. zahăr. Zahărul împiedică goma de a se crăpa. Se topesc în apă în mai mare sau mică porțiune după cum voim să avem de lipicioasă gomă. După răcire se mai adaogă 100 gr. de făină. Aceasta e o gomă foarte puternică.

Gomă pentru lipit cărți

Apă 1 litru.

Alaun 20 gr.

Se disolvă la căldură, se lasă a se răci, se adaogă făină de grâu până când amestecul devine ca o cremă ; se ferbe. Se obține o gomă și mai tare adăogând rășină înainte de a ferbe.

Gomă pentru lipit sticlă și metale.

1. Să se încălzească părțile ce trebuiesc lipite și să se ungă cu ceară de sigilat ordinară în care s'a adăogat esență de terebentină pentru a o împiedica să se crape.

2. Să se disolve gips fin în untdelemn fin, până când devine o pastă groasă. Să se adauge 100 gr. albuș de ou pentru 50 gr. untdelemn. Să se mestice în o piuliță pentru a se evita spuma. Acest mastic se întărește repede.

Gomă pentru lipit lemnul și altele și a face impermeabile țesăturile.

Caseină pulbere 200 gr.

Apă rece 1 litru.

Să se disolve caseina în apă și să se adauge $\frac{1}{2}$ litru apă conținând cam 20 gr. var.

Acest ciment se întărește uscându-se. În loc de a cumpăra Caseina, se poate înlocui prin caș dulce moale, acesta e un mijloc de a folosi laptele întors

$\frac{1}{4}$ litru lapte	} dă lapte întors (brânzit)
$\frac{1}{4}$ „ oțet	

Se ridică laptele acestu și se scurge, să se bată bine 4 albușe de ou să se amestece cu brânza să se adauge făină atât cât să formeze o pastă ca cleiul tare.

Acest mastic rezistă la apă și căldură.

Mastic cu glicerină pentru lipitul sticlăriei

Se face o pastă din litargă (protorid de plumb topit și cristalizat în lame portocalii, intră în compoziția fabricării lacului pentru olăria comună) cu glicerină pură, astfel ca să se obție o gomă ca pentru lipit sticlărie. Acest mastic se întărește ca piatra, rezistă la apă și la o temperatură mai mare de 200°.

Ciment japonez

Se face cu orez (praf) și apă o pastă moale, se adaugă apă clocotită și să se fiarbă 2 minute.

Se obține astfel un ciment dur.

Gomă pentru lipit sideful

Se înmoaie în timp de câteva ore în 1 litru de apă o gomă tare în pulbere; se adaugă 60 gr. acid clorhidric și 90 gr. alb de zinc.

Să se încălzească totul 10—12 ore la un foc moale 85° cel mult. Această gumă servește atât la lipirea sidefului cât și la lipirea porcelanului, sticlăriei.

Gomă pentru lipit celuloidul

Se amestecă în părți egale amylacetat și eter, iar pe sfertul cantității se pune celuloid ras. Se topesc la olaltă și după răcire se folosește. Cantitățile se întrebuințează dupe numărul obiectelor de lipit.

Gomă pentru lipit bagaua

60 gr. clei topit în care se pune 6 gr. piatră acră pulbere 15 gr. acid acetic, 15 gr. alcool. Se întrebuințează caldă.

Gomă tare. *Această gomă e preparată cu oase și pele de animale; pentru prepararea ei se servește mult de rozătură de pei provenită dela Buenos-Ayres. Cea mai bună gomă tare e cea de **Givet** (la frontiera*

Belgiei) aceste gome tari se vând în comerț în foi groase de 1 cm. și lungi și late de 15—20 cm.

Goma de pește sau ichtyocol, este o gomă tare de care se servesc mai ales englezii, provine din bășica înotătoare a multor pești ca : morunul, cega mai ales. Se transformă tot în clei, care se diluează la nevoie ori servă la lipit obiectul prin ajutorul unei paste oare care, întărindu-se imediat.

Înmuiarea lucrurilor de cauciuc. Se știe că hainele de cauciuc devin cu timpul bătoase ; pentru a le înmuiă, se spânzură în o odaie călduroasă și punem sub haină o farfurie de amoniac. **Goma pentru lipit cauciucul** se face punând în o sticlă cu gâtul larg bucățele de cauciuc natural și peste acestea benzină curată. După topire e un clei bun de lipit cauciucul.

Curățirea argintăriei

Argintăria e făcută din un aliagiu de argint cu aramă sau cupru, de oarece argintul simplu e puțin dur, iar obiectele ce ar fi făcute numai din argint s'ar deforma mai curând prin întrebuințare; așa însă capătă din duritatea și durabilitatea aramei. Argintul după cum îl arată și numele său argos (strălucitor, grecește) formează cu arama diferite titluri; cel mai mare este acela care se întrebuințează la argintăria zisă vermeille 0.950 argint și 50 cupru, Argintăria vermeille alcătuiește finețea argintăriei, pe lângă că conține mult argint, e acoperită și cu un strat de aur. Pe lângă aceasta mai cităm argintărie de China, cu foarte frumoasă strălucire, Christofle sau englezească, destul de durabilă și alb-lucitoare. Argintăria franțuzească de diferite titluri mai mici. Se înțelege, cu cât va cuprinde metal prețios mai mult, cu atât argintăria e mai frumoasă. Argintăria se oxidează în contact cu aerul, se întuneacă, capătă culoarea zisă argint — vechiu. Această colorațiune de alt-fel se produce foarte repede sub acțiunea acidului sulfidric din ouă, varză etc. În genere argintăria se spală cu apă și săpun negru, se așează în tărățe de lemn, se șterge cu pielea de căprioară. Se mai curăță cu apă și pulbere fină de alb de Médon sau de Spania, adăogându-i-se puțin amoniac. Se face din acestea un lapte cu care se unge argintăria apoi se freacă cu pielea de căprioară,

și cu periuța moale. Dacă argintăria e prea neagră, se șterge și mai bine întrebuintând hiposulfid de sodă, ce se găsește la amatorii de fotografii.

Dacă argintăria are flori, atunci se lustruiește cu protoxid de fer obținut prin calcinația oxidului de fer) amestecat cu ulei părți egale dar pentru aceasta necesită o uneltă specială pentru lustruirea aurului și argintului (Brunissoir). Pentru obiectele vermeille se întrebuintează apa săpunată și foarte puțin alb de Spania, se usucă în tărăța de lemn, se lustruiește cu pelea foarte curată și moale de căprioară. Argintăria mai veche se poate freca și cu praf : *Rouge d'Angleterre*.

Curățirea bijuteriei de aur argint. ¹⁾ Mijloacele de cari ne-am servit la argintărie se pot aplica și acestor obiecte prețioase, numai că fiind mai delicate, nu le putem freca în acelaș fel. Bijuteriile dacă nu au pietre (scumpe) se freacă cu o periuță de dinți ce se înmoaie în apă cu puțin alb de Spania ; se spală tot cu peria în apă puțin săpunată. Greutatea e ca să se scoată albul de Spania și săpunul ; se înmoaie obiectul în spirt rectificat, pe urmă se usucă în tărăța de lemn caldă. Când au pietre bijuteriile, atunci numai se cufundă în spirt se lasă câte-va ore, pe urmă se usucă în rumeguș cald și se șterg cu hârtie moale.

1) A. Poussart, Mille trucs, pg. 95.

Menagiul mare după sezon sau în urma unei absențe mai prelungite de acasă

Am văzut cum se face un menaj zilnic, cel săptămânal era mai complet prin faptul că se scoteau covoarele afară la aerare, se curățau paianginii, se curăța parchetul, se frecau clănțele de alamă și robinetele cu cenușe sau cu hârtie *sticlă* ori cu un lichid anume preparat pentru curățitul alamei. Se spălau geamurile, oglinzile etc.

Menagiul mare sau general care se face primăvara și toamna pentru că în aceste două anotimpuri se scot lucrurile de la păstrul lor, cum e primăvara, ori că se așează la păstrare pentru iarnă, ceea-ce se face toamna. În vederea menagiului general se golește cu totul fiecare odaie în parte aerând lucrurile prin scoaterea lor afară, apoi dând păianginii sau văruiind ori văpsind pereții după gradul lor de curățenie, se freacă, parchetele se lustruiesc cu ceară, după ce mai întâi s'au spălat geamurile, pervazurile ferestrelor, ușilor, prin procedeele cunoscute, adică părțile văpsite, fără săpun, numai cu apă slab amoniacată sau apă de ploaie. Se vor șterge lucrurile fiecare în parte după cum cere felul său și se vor așeza la locul lor. Perdelele și draperiile cari au fost scoase și periate, curățite, se așează la ferestre înaintea celorlalte lucruri. Dacă sunt mobile ce nu trebuesc pe vară cum : sobele portative, garniturile de sobe, se curăță se ung cu ceva unsuros și se depun la pă-

strare. Hainele groase, galoșii, șoșonii etc. tot ce ne-a folosit iarna le scuturăm și așezăm la păstrare învăluite în hârtii, dacă sunt postavuri sau blănuri le curățim în felul lor le punem printre ele pyretrum ori naftalină și apoi le împachetăm în jurnale și pânze. În camere se vor curăți ori spăla rafturile cum am învățat, se vor așterne hârtii curat și fiecare obiect al camerei va fi spălat ori curățat. La bucătărie menagiul general se face de multe ori pe an, în fie-care lună odată. Atunci se scutură mașina de funingine, se lustruiește, i se freacă alămăriile ; se curăță dulapurile radical și fie-care obiect în parte. Menagiul general în cazul unei absențe lungi se face împachetând bibelourile și punându-le într'un cufăr, luând covoarele de pe podele sau de pe pereți și împachetându-le în felul lor, acoperindu-se mobilele pe care le-am grupat în mijlocul casei după ce mai întâi le-am spânzurat câte-va pungulițe cu naftalină. Se pune într'un colț un vas cu terebentină aceasta îndepărtează moliile ; se pun hârtii albastre în ferestre ca să nu pătrundă razele solare care decolorează covoarele și mobilele de stofă mai ales dacă nu sunt învelite.

Stingerea și prepararea varului pentru spoit, astuparea găurilor și a crăpăturilor din pereți, spoirea unei odăi

Pentru a spoi o cameră spațioasă de 5 metri $\times$ 4 și cu înălțimea de 3 metri necesitează 5 kgr. var nestins la 10 litri apă. Pentru a stinge varul ne folosim de o căldare în care să poată încăpea cantitatea de apă, rămânând căldarea goală pe jumătate, fiind-că varul stingându-se își mărește volumul și dacă nu are loc dă pe din afară, deci se pierde. Ca să stingem varul, îl cufundăm ca bulgări în apă și mestecăm cu o lopățică de lemn cu coadă lungă, la rigoare cu o vergea de lemn, îndată ce a început să facă efervescență (să fiarbă) păzindu-ne să nu ne stropească. După ce s'a liniștit îi punem piatră acră, care constituie un leac în contra gândacilor, cam $\frac{1}{2}$ kg. la această cantitate, $\frac{1}{2}$ kg. nisip care are virtutea de a prinde bine varul pe pereți, sau 2 litri de lapte îl poate înlocui; ca să aibă culoarea foarte albă, se mai adaogă puțină albăstreală. Dacă pereții au fost afumați se va face de o parte un lapte de var în care se va pune cenușe, și cu care se va da prima spoială. Această culoare albă puțin cenușie neutralizează culoarea fumegată. Pentru a spoi camera vom astupa toate găurile și crăpăturile, udându-la cu puțină apă și apoi introducând o pastă din var stins amestecat cu nisip sau cenușe, ori cu ghips. După drescuială sau netezire, care se face cu o scândurică udată în apă, se poate începe spoiala. Aceasta se

face cu o bidinea ai cărei peri să fie bine fixați, căci alt-fel rămân cu varul pe pereți și să aibă o coadă lungă pentru a se putea vâpsi cât de sus cu ușurință. Bidineaua va fi foarte curată. După ce avem atât varul stins cel puțin cu o zi mai înainte, căci dacă e 'stins în pripă se bursuflă pe pereți și cade ; după ce am pregătit toate, spoim începând cu tavanul casei și înmuind ușor peria, căci de se înăclăiește de var, se fac cărări pe pereți. Se vopsește întâi în lungimea tavanului manevrând bidineaua pe porțiuni mai mici, nu dintr'odată de la un capăt la altul, și se va observa ca să se îmbine cât mai mult urmele bidinelei, dând ast-fel uniformitate spoitului. După tavan se spoiesc pereții unul câte unul, observând ca colțurile și intersecțiile pereților să fie bine date. După prima vopsire care se face mai subțire, se lasă cât-va ca să se usuce, apoi se dă o a doua oară. Dacă e perfect curat de astă dată, se lasă să se usuce, apoi spălăm podelele și ferestrele și așezăm casa. Dacă nu a eșit perfect de curat, se mai vâpsește și a treia oară. Cu alte culori de voim să vâpsim, preparăm culoarea respectivă care e în praf, cu țuică ori lapte, o lăsăm o zi să se pătrundă, o amestecăm cu ulei, apoi cu apă și procedăm ca la spoitul obi-cinuit.

**Spălarea ușilor și cercevelelor de lemn alb și văpsit,
scoaterea petelor de var de pe geamuri**

Ușile și cercevelele de lemn alb ripolinat, se spală numai cu apă rece, slab amoniacată dacă au pete sau cu apă de var ori apă de ploaie; pentru că aceasta e mai galbenă, i se pune puțină sineală. După spălare și uscare, se șterg cu o cârpă de flanelă ori piele de căprioară.

Petele de var de pe geamuri se scot cu oțet.

Cele de văpsea de ulei se scot cu gaz ori esență de terebentină.

Curățirea sticlăriei, paharelor, glastrelor etc.

Pentru curățirea paharelor, carafelor, glastrelor etc.: cel mai bun lucru e a le spăla perfect cu apă, în două trei ape chiar, apoi șterse bine cu cârpă curată de in. Se spală perfect cu un fel de iarbă numită mînzoc sau coada calului. (La prêle) plantă, rămășiță degenerată a trufașelor equisetacee cari acopereau pământul în era paleozoică, cuprinde în sine multă silice (nisip) ; prin frecarea sticlăriei cu această iarbă, silicea din ea le dă un luciu aproape metalic, extraordinar de frumos. Sticlele se mai spală turnând puțină apă în ele și introducând drojdie de cafea sau coji de ou, sau bucățele mici de cartofi cruzi, ori oțet simplu fără apă, sau cu nisip ori boabe de orz dacă sunt sticlele de o calitate mai obicinuită. Acea drojdie, calcarul din cojile de ou, nisipul din cartofi sau cel natural și oțetul, rod necurățeniile de pe sticlă coborându-le în apă, așa că de clătim apoi cu apă curată, rămân sticlele curate. Cele de vin se mai spală și cu cenușe, sodă ori alice, dar aceste din urmă pot fi periculoase dacă ar rămâne vre-unul în sticla peste care s'ar turna vin, dă oxizi de plumb. Petele din sticle se scot turnând în acestea un păhăruț de oțet în care am pus sare mai multă și clătim puternic. După aceea limpezim sticla cu apă.

Pentru prelungirea duratei lor, sticlele înainte de întrebuințare se fierb, punându-le la foc cu apă rece și lăsăm să se încălzească treptat până la fierbere.

*Spălarea farfuriilor de faianță, porțelan și a ceș-
cilor de cafea.* Toate acestea se spală cu apă caldă și
și se șterg; dacă sunt mai murdare, cu apă fierbinte
și se limpezesc cu apă caldă. Cescile de cafea se
spală cu apă rece și se șterg cu cârpa uscată.

Materialele din cari se fac vasele de bucătărie

Studiarăm mai nainte olăriile cari constituiesc vasele primitive de bucătărie; cari aveau bunul că mâncările preparate în ele erau foarte gustoase, dar cu inconvenientul că se sparg lesne și se crapă la un foc iute; pe lângă aceasta după un timp de întrebuințare căpătau mirosurile mâncărilor. Alte materiale mai proprii pentru unelte de bucătărie sunt:

Arama sau cuprul. care îndeplinește multe calități, și nu are de cât un singur inconvenient. Vasele de aramă sunt durabile, ferb repede, se spală și lustruiesc bine, sunt elegante, dar au răul că dacă nu-s bine cositorite, sunt atacabile de acizii din bucate, dând oxidul de cupru (cocleala) care e otravă. Acest metal e cunoscut din timpurile vechi și mai ales în aliajul cu staniul (cositorul). În Oltenia se găseă în vremuri la Baia de Aramă (Mehedinți) iar din toate țările din lume care posedă arama cea mai multă e Chili, apoi Bolivia (America de sud), Statele-Unite (N. America), Suedia (Europa) etc. Nu în totdeauna se găsește în stare naturală, de multe ori cuprul e unit cu sulful (pucioasă) ori cu sulful și zincul formând piritele. Mai ales din pirite se extrage cuprul. Cuprul are culoarea roșie gălbuie și luciu metalic, frecându-se, un miros neplăcut se simte. Este de 3 ori mai greu decât apa, maleabil (se poate preface în lame subțiri); e ductil (se poate trage în fire subțiri); tenace (firele se rup cu greu). Se topește

la 1100° și la temperaturi mari produce vapori cari ard cu flacără verde. Se toarnă rău, căci rămâne poros; de aceea se aliază cu 1% zinc sau cositor când se toarnă. Arama se lustruiește bine, dar perde curând luciul în aer umed, căci apa și cu bioxidul de cărbune se combină cu arama și formează o pătură verde otrăvitoare (cocleala). Pe lângă că se fac din aramă unelte de bucătărie, dar intră în compoziția multor aliaje însemnate.

Fonta, tuciul sau ferul brut e un metal cenușiu și cu părțile grăunțoase. El conține mai mult de 3% cărbune care e aliat cu el și se vede sub formă de solzișori de grafit (plombagină). Se topește la 1200° atunci devine foarte subțire și se poate turna bine. Din fontă se face prin turnare sobe, mașini de gătit oale etc.

Ferul moale sau spija servește la facerea vaselor smălțuite. Pentru a le smălțui se curăță suprafața vasului prin vitriol până nu mai prezintă nici o pată, apoi se acoperă cu un aluat format din feldspat, cuarț, borax și apă; după ce s'a uns tot vasul, se presară pe acest aluat câtă vreme e vasul încă ud, o pulbere formată din feldspat, cuarț, borax, sodă, oxid de staniu pentru culoarea albă, sau oxid de cobalt pentru culoarea albastră. După aceea se încălzesc obiectele în cuptor, până se formează o materie sticloasă pe pereții din interior.

Oțelul este ca și fonta o compoziție a ferului cu cărbunele. Pe când fonta conține 2—5 la sută cărbune, oțelul conține foarte puțin. Fonta se topește

la 1260° iar oțelul la 1300—1400°. Oțelul se căleşte, adică se încălzeşte la o temperatură mare şi apoi se răceşte brusc înmuindu-l într'un lichid rece. Prin această călire devine foarte dur, sgârie sticla şi devine foarte elastic. Din oțel se fac multe : cuţite, topoare, satâre, ferestre etc. Toate acestea sunt combinaţiuni ale ferului cu cărbunele ; dar se găseşte fer şi în starea lui naturală, cum e magnetita sau ferul magnetic din Suedia şi Norvegia, *ferul oligist* făcut din fer şi oxigen, având cristale bine formate. Când e amestecat cu materii argiloase, se numeşte lutişor roşu. Ferul oligist se topeşte la 2000°.

Zincul era cunoscut din vechime mai ales în uni-rea lui cu arama. În secolul XVI începe a fi adus din India şi China şi numai prin veacul XVIII începe a se utiliza acest metal. Zincul nu e liber în natură, ci unit cu alte minerale din care se extrage. Zincul e de o culoare albă-albăstrue cu luciu metallic ; dacă stă în aer liber, se acoperă la suprafaţă cu un strat subţire de materie cenuşie. Se combină cu oxigenul la temperatură ordinară, e fărâmicios şi nu se poate bate cu ciocanul ; încălzit la 130—150° devine ductil şi maleabil, iar la 200° se transformă în praf. Se topeşte la 412° şi pe la 900° produce vapori, cari în contact cu aerul se aprind şi ard cu o flacără albastră. Rezultatul acestei arderi e o pul bere albă, numită oxid de zinc, zincweis e o boia albă de zinc. Acest metal se găseşte prin Silezia şi Belgia. Vase de zinc pentru bucătărie nu se prea fac, fiind-că se combină cu unele

substanțe alimentare producând săruri destul de otrăvitoare ; în tot cazul mai puțin otrăvitoare ca oxidul de cupru (cocalea). Din zinc se fac vase de ținut apă ori lapte, dar se mai fac burlane pentru strășini, ornamente pentru acoperișuri, tablă de învelit casa etc. Din pulberea de zinc se prepară medicamente.

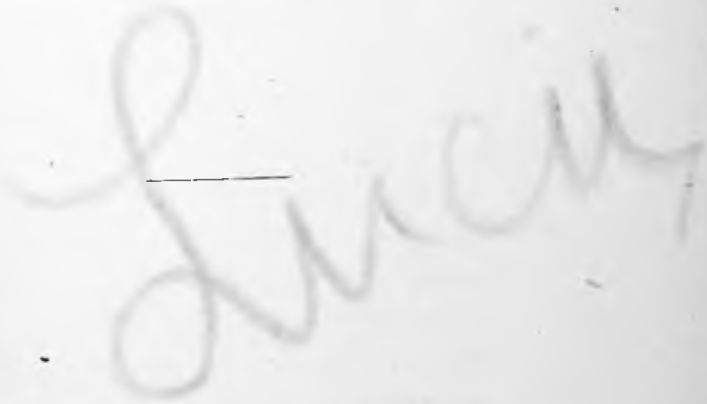
Staniul sau cositorul, care servește la cositorirea vaselor de cupru (aramă) și care intră în compoziția unor boeli, este un metal ce se găsește puțin în stare curată, prin Mexic. Când e curat e alb ca argintul și strălucitor. Frecat capătă un miros urât, caracteristic. E de 7 ori mai greu ca apa, se sgârie foarte lesne, se poate reduce în foi subțiri, dar e puțin tenace și puțin ductil. Se topește la 228°. Foile de staniu numite *staniol* conțin plumb și servesc la acoperitul săpunurilor, ceaiului, brânzei, ciocolatei. Foile nu vor conține mai mult de 5 % plumb dacă sunt menite să acopere substanțe alimentare. Foile de cositor dacă au mercur sau argint în ele, se întrebuințează la fabricarea oglinzilor.

Nikelul e un metal dur de o culoare albă-cenușie. E ductil și maleabil când e tras în fire ori bătut cu ciocanul și are proprietatea magnetică. El se găsește mai ales în unire cu sulful sau arsenicul. Aliat cu cuprul și zincul ne dă un aliagiu alb argintiu foarte strălucitor zis «*pacfong*», din care se fac tăvi, sfeșnice, candelabre, vase de ornament și chiar tacâmuri. Pacfongul servește și la baterea monedelor zise de

nickel. Nickelul se găsește în Anglia, Suedia, Belgia, Saxonia etc.

Bimetalul după cum îl arată și numele său e un aliagiu dublu : aramă și argint. Se fac din el vase nobile de bucătărie, foarte scumpe, — aramă pe din afară, argint pe partea ce vine în contact cu mâncările. Sunt perfect igienice aceste vase nedând acizi cu mâncările — și nelipindu-se nici odată mâncările pe ele.

Aluminiul este un metal alb lucios dar nu are calitățile necesare pentru a se face din el multe vase de bucătărie, nu are rezistență, pe lângă aceasta leșia, cenușa, soda, potasiul ori amoniacul, le atacă. Vasele din acest metal se spală numai cu apă caldă și se freacă cu praf de cărămidă putredă. Dacă aluminiul e poleit, e și mai pretențios, nu se freacă decât cu pastă pentru metale : Imalin, Mecano etc.

Spălarea oalelor și a crătiților de pământ, fer bătut, tuciu cu sau fără smalt, aluminiu, cum și a celorlalte vase pentru mâncare.

Vasele se spală cu apă fierbinte după ce s'au luat toate resturile de mâncare din ele; dacă apa ar fi prea puțin caldă, s'ar slei unsoarea pe ele. Deci lângă vasul cu apa fierbinte, leșie în care trebuiesc spălate vasele, se așează cu ordine vasele de spălat; se începe întâi cu cele mai puțin murdare, precum farfuriile de desert, apoi cu farfuriile cele lalte, până se ajunge la tingiri. Vasele se spală cu un șomoiog de cârpă de sac, care e groasă și aspră. Alături de vasul cu apa fierbinte, se mai pune un alt vas cu apă calduță în care să se limpezească vasele și numai apoi se limpezesc bine cu apă rece.

Dacă trecerea ar fi bruscă dela ferbinte la rece s'ar crăpa vasele și prin aceasta rezultă pagubă. După ce au fost bine limpezite aceste vase se șterg cu cârpă curată. Oalele de pământ se spală fierbându-le cu sodă. După câtă-va vreme de întrebuințare ele capătă mirosuri grele, acestea se scot turnându-se în ele puțin oțet cald. Sunt unele ale căror smalturi ar da otrăvuri cu oțetul pe acelea le vom spăla numai cu apă fiartă leșioasă, ori sodă sau cu apă de var. *Vasele de tuci, aramă, fer smălțuit* se spală cu ajutorul șomoiaului ce se trece puțin în cenușe ori se întinge în nisip mărunt și udat, apoi se spală cu apă ca și celelalte vase, limpezindu-se. Se mai spală cu cristale de sodă. Dacă întâmplător crătițele au avut mâncare lipită pe fund, înainte de a le spăla

se scot aceste depozite picând puțină grăsime în vas și ținându-l puțin pe foc, în contact cu grăsimea se desprinde lipitura. Și cu apă punând pe 3 sferturi în cratiță, cu cenușe și înferbântând, se curăță. Pentru frecarea arămurilor pe din afară se recomandă o amestecătură de nisip mărunt, puțină făină și puțin oțet, se șterg, apoi se freacă cu pulbere de cărămidă jilavă. Idata ce vasul devine lucitor, se cufundă în apă limpede și se șterge imediat. În timpul primăverii și verei măcrișul poate fi bine folosit la frecarea arămăriei pe din afară, acidul oxalic pe care îl conține roade petele și dă frumoasă lucire.

Vasele de nikel se curăță spălându-le cu apă caldă și ștergându-le cu cârpă. Se lustruiesc ungându-le cu seu amestecat cu praf de cretă sau alb de Medon sau d'Espagne, ori un lichid special ce se găsește în comerț. Apoi se freacă cu cârpă moale.

Vasele de aluminiu și aluminii se spală cu apă fierbinte și se șterg, din când în când se pot freca cu praf de cărămidă putredă, ori cu pastă de curățit metalele.

După spălarea vaselor spălătorul trebuie perfect curățat, în această vedere se opărește cu apă de leșie ca să se ducă grăsimile de pe el și se freacă cu cârpă de sac. Acest șomoilog se curăță tot cu leșie și se mai înmoaie în oțet cald ca să-i piară mirosul, dar aceasta se face din când în când.

Spălarea și lustruirea alămăriei. Alămăriile se pot spăla cu apă și o cârpă înmuiată în cenușe, se pot lustrui cu hârtie sticlăată sau cu alifie și lichid preparat din zeamă de lămâie și cretă, ori cu o pastă pentru ustruirea metalelor ce se vinde în comerț.

Încălzitul locuințelor, aparate de încălzit. Aprinderea focului, tragerea, cum se face arderea.

Locuințele se încălzesc diferit după localitatea și bugetul familiei. Așa bunăoară în țările unde pădurile s'au distrus în cea mai mare parte, locuințele se încălzesc cu cărbuni ex. : Franța, Anglia etc. La noi se întrebuințează pentru ars mai mult lemne decât cărbuni. Familiile sărace sunt nevoite să arză în sobe cărbuni, fiind mult mai eftini decât lemnele. Focul se face în sobe cari pot fi simple cotloane de pământ sau vetre, sobe oarbe de zid, terracotă și faianță, sobe de fer și de tuciu. Numai în sobele de fer și tuciu se ard cărbuni. În celelalte lemne. Un aparat de încălzire este caloriferul întrebuințat în casele înstărite și mari, hoteluri etc. Acesta cere o instalațiune specială și e destul de costisitor, are avantajul că propagă căldura dintr'o dată în toate camerile. La calorifer se întrebuințează pentru încălzire combustibil lichid, cari sunt produsele huilifere : păcură, țiței, etc. sau cărbuni.

Ori care ar fi soba în care se face focul, trebuie să fie bine construită ca să se poată face bine tragerea.

Cum se explică tragerea focului ? Aprinzând focul în sobă, aerul se încălzește, devine mai ușor și se ridică în sus pe coș. Rămânând gol deasupra focului, alt aer rece din casă vine și îi ia locul. Atunci cărbunele din lemne se unește cu oxigenul din aer și formează aci-

dul carbonic, care se aprinde formând flacăra focului. Dacă soba e defectuos construită, atunci nu se face bine tragerea, adică aerul cald de deasupra focului rămâne tot în sobă nu mai ese pe coș. Din acest aer însă, cu timpul se sfârșește oxigenul, tot fiind luat de cărbune, așa că ne mai având oxigen, cărbunele din lemne nu mai poate forma acidul carbonic și focul se stinge. Tragerea e mai activă când e ger.

Sobele de zid sunt mai bune pentru-că deși se încălzesc mai greu decât cele de metal, se răcesc mai anevoie și țin ast-fel camera mai mult timp caldă. Apoi sobele de zid dau o căldură plăcută. Sunt foarte igienice, pentru-că zidul fiind mai gros, acidul carbonic ce se formează în timpul arderei nu trece prin zid în cameră. Sobele de zid se încălzesc numai cu lemne.

Sobele de teracotă sunt cele mai igienice și economice, deci mai bune ca cele de zid, iar cele de faianță și mai bune decât acestea (dar mai scumpe). Aceasta pentru că sunt acoperite cu un smalt ce nu lasă deloc să treacă în cameră acidul carbonic; prin cele de zid având mulți pori, tot se strecoară în cameră mici cantități de anhidrid carbonic. Sobele de teracotă se încălzesc fie cu lemn, fie cu brichete, ce sunt un fel de combustibil făcut din cărbune pisat, humă și bitum (un fel de smoală).

Sobele de metal. Deși sunt mai economice fiind-că se încălzesc numai cu cărbuni, sunt cele mai vătămătoare și iată de ce: Când se încălzește metalul, el se și dilată; porii se largesc și prin acești pori

ese acidul carbonic din sobă în odăe. Apoi cărbunii mai dau și ei afară prin ardere diferite gaze vătămătoare respirației ; mai ales când se toarnă cărbunii în sobă, aceste gaze es în cantitate mare în odăe. Sobele de metal mai au și alte defecte : nu dau căldură egală, se încălzesc repede, dar prea tare și îndată ce s'a stins focul, se răcesc lesne.

Încălzirea repede și prea marea căldură face să se usuce aerul din cameră prea mult și un aer prea uscat e rău pentru plămâni. Când din nevoie sau economie suntem nevoiți să întrebuițăm sobe de metal, e bine să le căptușim cu cărămidă refractară, ast-fel conservă mai multă vreme căldura și se degaje mai puțin acid carbonic în casă. Tot bine e să punem pe sobă un vas cu apă. Apa se preface în parte în aburi și face ca aerul din cameră să nu se usuce prea tare, ceea-ce este și mai important e, că apa din vas disolvă gazele vătămătoare ce es prin porii sobei, împiedicând ast-fel stricarea aerului. Sobele de metal ne anemiează cu timpul și ne strică sănătatea ; de aceea e bine să le înlăturăm pe cât putem, sau dacă nu ne e cu putință, se avem grije de a primeni aerul din cameră prin deschiderea ferestrelor de mai multe ori pe zi sau printr'o ventilație continuă.

Mașinile de petrol și cu gaz aerian s'au ivit în ultima vreme printre aparatele de încălzit ; inconvenientul cel mare este că nu dau căldură suficientă ca adevăratele sobe.

Curățirea aparatelor de încălzit, coșurilor, facerea focului și stingerea unui coș aprins

Pentru conservarea acestora cât mai multă vreme și pentru ca să dea mereu căldură în condiții bune se impune să le curățim. Cele mai des curățite vor fi acele care funcționează mai mult. Sobele de zid și teracotă se curăță de oameni speciali, cele de metal se curăță mai ușor. Până când nu se face focul, se scot burlanele în afară și se curăță de funingine cu un șomoiaș de cârpă fixat pe un băț. Apoi se vâpsesc cu bleiglantz (plombagină) amestecată cu oțet și puțin praf de zahăr, care adaugă la lustru, apoi se freacă cu peria până devin lucioase. După burlane se scutură soba în interior de cenușe și funingine, servindu-ne mai ales cu șomoiașul de cârpă pus în băț și cu o aripă de găscă; pe urmă i se dă lustrul ca la burlane. Coșurile se vor mătura de coșari cel puțin de 3 ori pe an. La bucătărie se va curăți în fiecare lună.

Focul se face cu hârtie mototolită pusă pe vatră iar deasupra așchii, țândărele de lemn așezate încrucișat câte 2, 2, apoi deasupra acestora se pun lemne mici și mai subțiri. Cu chibritul se dă foc. După aprindere se pun lemne mai groase și focul e bine întemeiat.

Pentru ca o sobă să tragă bine : 1) trebuie o ventilație permanentă, adică atât soba cât și coșul să

să fie perfect curate, pentru ca aerul să circule în voia lui, neîmpiedecat de sgură și funingine ;

2) Să nu aibă soba gura prea mare, căci aerul ce ar intra pe ea, trece cu mult pe deasupra vetrei sau locului unde se aprinde focul, deci toată arderea ar fi lentă, încetinită, așa că nici căldură prea bună nu va da o asemenea sobă.

3) Soba să fie potrivită cu cubagiul odăiei, adică o sobă prea mică față de o cameră spațioasă și înaltă ar fi nepotrivită ; mai ales când coșul e prea larg ori prea mare, sau înălțimea sobei să fie prea mare față de vatră, tragerea nu se face cum trebuie ; fiind-că în ambele cazuri păturile aerului ce se află mai sus, nu se pot încălzi bine.

Pentru a păstra focul în sobă până la reaprin-derea lui, se trag cărbunii aprinși mai la o parte și se învelesc cu cenușe. Aceasta fiind rea condu-cătoare de căldură împiedică stingerea, deci dacă focul a fost bine învelit stă în stare de spuză sub cenușe până a doua zi.

Când se aprinde un coș, de fapt se aprinde funinginea. Primul lucru ce-i de făcut ar fi : dacă soba e de tuci, metal (parigină, belgienă, Geönghi) se închide robinetul de ventilare, sau dacă e sobă din celelalte se va acoperi bine ușa cu o pătură, cearșaf. Pe urmă se va turna pe coș oțet sau floare de pucioasă. Efervescenta oțetului împrăstie oxigenul din ardere, deci stinge, floarea de pucioasă absoarbe oxigenul, deci stinge și ea.

Combustibil fosil vegetal

Prin combustibil înțelegem materialul ce se arde în sobe sau uzine. În sobe se ard : lemne, cărbuni și în unele țări cum Franța se mai arde gaz de iluminat, petrol la mașinile speciale de gătit mâncare. Cărbunii cari se ard în sobe și în cuptoare de fabrici sunt numiți cărbuni de pământ. Ei s'au format din pădurile timpurilor de demult, ce s'au scufundat sub apă, unde a fost mâl fin și s'au acoperit carbonizându-se. Aceștia sunt : antracitul, huila, lignita și turba sau torful cari cu un cuvânt se zic cărbuni *fosili*.

Antracitul este cel mai vechiu cărbune, adică cel d'intâi format în pământ. Este dur (tare) înfățișare metalică, arzând nu dă flacără nici fum și nu lasă cenușe multă. În timpul arderei se înmoaie și dacă nu e un curent puternic în sobă se stinge focul. E foarte bun pentru sobele de fontă căptușite cu căramidă refractară. Conține 96—98 % cărbune.

Huila, e un combustibil care arde mai mult în uzine și care are 70—90 % cărbune. E ușor sfârâ-măcios, arde cu flacără scurtă și cu miros greu, bituminos și fum. Din huilă se extrage gudronul ce servește la prepararea materiilor colorante, întrebuințate în fabricile de țesătorie ; gazul aerian cu care se luminează ; cosmolina, vaselina, antipirina, acidul fenic etc. După ce s'a ars huila ca să-l se extragă gazul de iluminat (aerian), ceea-ce rămâne

ce un cărbune poros numit coks. Acesta e cel mai răspândit combustibil, fiind economic și dând căldură mare când se umple bine soba cu el.

Lignitul este un cărbune de culoare cenușie ori neagră, fără luciu de metal. Arde cu miros sulfo-acetic înecător. Se întrebuințează în fabrici, dar nu poate ține concurență huiliei nici antracitului : e un cărbune mai puțin copt decât ceilalți. Se găsește și se exploatează în țara noastră mai ales la Balna (Mehedinți), Șotânga (Dâmbovița), Șoldănești (Suceava) etc.

Turba e cel mai nou cărbune de pământ. Se formează și azi în regiunile bătoase cu o climă temperată. Ea provine din mușchii (*Sphagnum*) ce trăiesc în lacuri. Când arde turba lasă multă cenușe, dă fum și miros înecător. De aceea se arde mai ales în fabrici. Se deosibește mult de ceilalți cărbuni, fiind cel mai ușor, având asemănarea cu un burete, ori cu tezecul țărănesc (băligar îndesat) și este destul de eficient. Conține cel mult 60% cărbune.

Lemnele formează combustibilul vegetal. Cel mai igienic combustibil pentru că în ardere nu dă atâtea gaze vătămătoare respirației cum dau cărbunii.

Căldura ce o dau lemnele e dulce, pe când aceea pe care o dau cărbunii e apăsătoare, producând înecăciuni din cauza gazelor ce împiedică respirația.

Toate lemnele pot fi întrebuințate ca combustibil, dar unele au întrebuințări mai bune și de aceea se ard mai puțin.

Lemnul e format din celule cari se îngroașe ne-

încetat în decursul vieții plantei prin separarea celulozei, formând lemnul propriu-zis. Cu cât sunt mai groși pereții celulelor unui lemn și cu cât aceste celule sunt într'un număr mai mare pe o suprafață anumită, cu atât mai des și mai greu este lemnul. Acest lemn se numește lemn tare sau lemn greu. Ca exemplu de lemne tari (cari prin urmare au celulele țesăturilor dese) sunt : stejarul, fagul, carpenul, ulmul, frasinul, mestecănul, nukul, mărul, părul etc.

Lemnele ușoare sau moi au celulele țesăturilor rare, afânate și deci atârnă mai ușor la cântar, ex : Bradul alb, plopul, teiul, salcia. Lemnele ușoare nu-s așa bune pentru ars ca cele grele, de oare-ce se trec repede pe foc și se prefac în cenușe, fără a lăsa jăratec durabil. Tăria lemnului este proprietatea cea mai însemnată la întrebuințarea lui. Pentru lucrarea lemnului mai sunt și alte calități cari joacă rol : mla-diarea, tenacitatea, elasticitatea, proprietatea de a se despică în anumite direcțiuni, precum și durabilitatea sub anumite influențe.

Stejarul este un arbore ce crește mai cu seamă în pădurile din regiunea dealurilor. Frunza lui crenelată și fructul se numește ghindă. Lemnul de stejar e foarte tare și greu, de culoare închisă cu raze late strălucitoare. El poate suferi, fără să se crape schimbarea repede de la uscăciune la umezeală. E durabil. Din cauză că poate rezista la umezeală multă vreme ; se întrebuințează la construcțiuni sub apă, iar la butoaie și putini ca doage, precum și la roți, par-

chete, corăbii; apoi la strungărie și mobile. E cel mai întrebuințat lemn. Ca combustibil lemnul acesta e foarte bun: lasă căldură multă și face jăratec mai durabil ca alte lemne.

Fagul este copacul ce crește în pădurile muntoase mai jos de regiunea coniferelor (brazi etc.) cam pe la 700 metri înălțime. Culoarea lemnului de fag e brună roșiatică și are fibre late strălucitoare. Sub apă e durabil, dar trecut când la uscăciune când la umezeală, se strică. Ca combustibil lemnul de fag dă puțină căldură și se trece repede.

Curpenul e un arbore de pădure, lemnul îi este aproape alb cu structura foarte deasă și uniformă. Din cauza tăriei lui se întrebuințează mai ales la strungărie și rotărie; durabil însă nu e, de aceea se întrebuințează mai mult la ars și foarte puțin la construcții.

Cerul este un arbore cu scoarța cenușie străbătută de crăpături mari. Lemnul lui e de culoare brună deschisă, cu structura deasă. Dă căldură multă, nu se trece repede și lasă jăratc mult. Acest lemn se arde foarte mult în țara noastră.

Gârnița este un arbore de pădure cu o scoarță cafenie străbătută de crăpături mari și care se desprinde ușor (se cojește). Lemnul e de o culoare brună deschisă cu o structură deasă. Are mai aceleași calități la ars ca și cerul. Se întrebuințează numai ca combustibil.

Lemnul de ulm e de o culoare albă-galbue; când îngălbenește, capătă pete brune. E cu fibre fine și

tari, se întrebuințează la construcțiuni cum și la diferite părți de mașini, paturi de pușei. Lemnul de ulm are câte odată crescături pe el și pete, din aceste crescături neregulate se fac pipe (lulele), tabacheri etc.

Cornul are multe varietăți. Cel de câmp are un emn fin, alb-gălbui, la centru mai închis. Are multe. întrebuințări, între altele se fac cuele de lemn pentru cismărie. Arde și în foc, dar nu e bun combustibil.

Mesteacănul cât e tânăr e alb, mai târziu devine roșiatic, cu inele late bine marcate și raze fine; nu e tare, nici durabil, dar e elastic. Strâmbăturile lui fac bune servicii rotăriei. Din el se fac și tastele la clavier. Ca combustibil are destulă putere calorică.

Nucul. Lemnul de nuc are culoarea brună cenușie ori brună închisă cu pete și ape frumoase. Se lustruiește frumos și ferit de umezeală se conservă mult. E întrebuințat mai ales la mobile.

Părul e un lemn cu o țesătură foarte tare, se lucrează ușor și se întrebuințează în sculpturi.

Lemne ușoare. Dintre lemnele ușoare cel mai întrebuințat este bradul. Acesta e un copac ce crește în pădurile de munte, copacul are înfățișarea unui con cu baza în jos și vârful în sus. Frunzele bradului sunt mereu verzi și sunt niște pinule (forme de linioare cu o nervură la mijloc). Fructul e compus din o reunire de mai multe fructe simple și are forma conică. Lemnul acesta are într'însul o rășină. Nu suferă trecerea dela umezeală la uscăciune,

se crapă. Se fac din el mese, dulapuri, scânduri, şindrile, ajută la construcţiune şi arde cu flacără mare, trosneşte arzând, împrăştie aşchii aprinse şi dă puţină căldură.

Este foarte eftin şi se întrebuinţează ca combustibil mai ales în părţile de munte.

Mangalul e rezultatul arderei lemnelor şi se întrebuinţează mai ales la călcarea rufelor. Cel mai bun mangal e cel provenit dela lemnul de ştejar. *Fie care gospodină şi-l poate pregăti, stingând cu apă într'un vas cărbunii aprinşi şi acoperind vasul.* În comerţ sunt mai multe feluri de fabricare a mangalului : 1) *Prin distilarea uscată a lemnelor.* obţinând prin aceasta şi produse chimice, oţetul de lemn şi altele, iar ce rămâne e mangalul. 2) Prin distilarea umedă a lemnului şi atunci se obţin şi mai multe produse chimice, oţet de lemn, spirt de lemn, gudron fin şi altele pe lângă mangal care rămâne la urmă ca un cărbune poros, foarte bun pentru călcatul rufelor.

3) *Mangalul se mai fabrică şi în mod mai primitiv,* făcând din lemne o căpiţă căreia se lasă câte-va deschizături, sus şi jos pentru manevrarea aerului, iar deasupra se acoperă cu pământ şi frunze. La începutul arderei se astupă deschizăturile de sus, pentru ca arderea să se facă pe îndelete şi în partea aceasta, apoi se deschid şi se astupă cele de jos pentru ca arderea să se facă complet. Astfel se obţine mangalul fără multă cenuşe. Acest mangal este mai susceptibil de a da oxid de cărbune la

călcare și deci a bate la cap cum se zice popular fiindcă nu li s'au scos complet gazele din ei.

Metanul este un combustibil gros, care dă căldură mai mare decât toți cărbunii și este tot o carbură de hidrogen. Se dezvoltă în regiunile carbonifere din materiile ce putrezesc și constituie acel gaz foarte inflamabil *grisou*, care când izbucnește într'o mină, face explozie secerând multe vieți. Metanul se găsește și în minele de sare. Captat metanul aduce reale servicii industriei prin puterea sa calorică. În fine gazul e incolor, aprinzându-se în aer arde cu o flacără galbenă. În țara noastră se găsește metan în regiunile carbonifere dinspre Banat, (Reșița, Anina) și e captat; în Transilvania în ținutul Petroșanilor.

Iluminatul natural și artificial.

Sursa de lumină dătătoare de viață este soarele. Plantele ca și toate viețuitoarele pământului de arși în condițiunii excelente, fără razele binefăcătoare ale acestui izvor de lumină naturală, tânjesc și mor. Razele soarelui cad pe pământ nu întotdeauna la fel, ci atunci când e vară, soarele ridicat cu mult mai sus decât în celelalte anotimpuri, ele au direcția aproape perpendiculară, ceea ce face căldura mare în atmosferă. Acesta e timpul cel mai bine-cuvântat, când plantele își desfășură cu trufie toată podoaba, când animalele găsesc din belșug hrana și totul pare mai vesel și mai frumos în natură. Iarna soarele se ridică puțin deasupra orizontului, razele-i cad pe pământ oblic, ceea ce face ca lumina și căldura să fie micșorate.

Lumina ce ne vine dela soare și dela celelalte astre se zice lumină naturală ; e cea mai sănătoasă, distruge bacteriile, face inofensivi germenii vătămători și purifică atmosfera. Într'o odaie unde lucrăm citim ori scriem, lumina ce vine din partea stângă e cea mai bună.

Lumina artificială ca să fie igienică, va îndeplini următoarele condițiuni : 1) Să se dea lumină îndesulătoare, adică nici prea tare, nici prea slabă, așa că să nu strice ochii.

2) Materiile întrebuințate pentru ars să fie de calitate bună, căci altfel strică ochii.

3) Să dea puțină căldură, pentru că aceasta pe lângă că strică ochii, mai dă și dureri de cap.

Diferite mijloace de iluminat și aparate de iluminat

În vechime se luminau locuințele cu lumânări de seu, cari aveau multe defecte ; flacăra slabă cu mișcări supărătoare ochilor, fum înecător și miros greu azi luminatul s'a înlocuit prin alte mijloace mai igienice. În loc de lumânări de seu, se fac de stearină (spermanțet), al căror fitil se consumă în întregime, pe când la cele de seu trebuia tăiat fitilul din timp în timp cu niște foarfeci, numite mucări. Lumânările de stearină nu dau nici fum nici miros.

Mijloace și aparate de iluminat.

Au însă și ele defectul că e tremurătoare și slabă ceea-ce strică ochii dacă lucrăm sau citim seara la lumânare. Lumânările de stearină au fost înlocuite cu petrol, este mai efin și dă lumină mai intensă. Totuși se mai întrebuințează și aceste lumânări, în candelabre, în sfeșnicile cari le punem pe masă când dăm prânzuri, la clavier etc.

Luminatul cu petrol e cel mai economic, petrolul arde cu o flacăre strălucitoare care nu supără ochii. Petrolul ce arde în lămpi se scoate din țiței sau păcură, e o hidrocarbură. În limbagiul obicinuît se dă numire de petrol și țițeiului. Acesta s'a format deasupra cărbunilor fosili, și apăsât prin greutatea stratelor, parte forțat prin gazul hidrogen carbonat rămas încă nelichefiat își găsește loc prin crăpăturile stratelor pământeste spre a eși afară, unde

în virtutea densității sale mici, se scurge singur în forma unor izvoare naturale, sau se ivește pe suprafața apelor ce es prin crăpături odată cu el, aceasta se observă în locurile favorizate în acest produs mineral. În alte locuri țițeiul gâlgâie împingând straturile de nisip pentru a ajunge în interiorul puțurilor cum e la Câmpina, Bușteni, Băicoi, Moreni, etc. sau țâșnește în forma unei coloane prin deschizătura practică prin perforagiul sondei, ce a străpuns până la el.

Țițeiul dispus distilațiunii procură petrolul, iar rămășițele acestei distilațiuni, cnm și repețita distilație a petroleului dau naștere la o mulțime de produse chimice foarte căutate: oleuri minerale pentru ungerea pieilor, mașinelor, până la cele mai ordinare oleuri pentru unsul osiilor la căruțe, cum și benzină ușoară, eter de petrol, cari servă la diluarea rășinelor, benzina grea, gazolidul întrebuințat la lămpi prin îngrijita distilație se mai capătă și alte produse chimice, Naphta, parafina, ce se întrebuințează la lumânări, ceresina, cosmolina, vaselina, etc. grăsimi minerale ce se întrebuințează în farmacie la fabricarea săpunurilor altor produse folositoare. Ultima rămășiță a distilațiunilor este păcura, cu cari se ung roțile etc. Țițeiul are culoare gălbue-oacheșe sau neagră prin materiile gudronoase ce le conține, având și o consistență oleioasă, vâscoasă sau cleioasă și arzând cu flacără strălucitoare, fum des și miros bituminos (apropiat de al smoalei).

Gazul aerian sau gazul de iluminat

Acesta se scoate din huiă (E format principal din cărbune, hidrogen și metan). Dă o lumină mai puternică decât petrolul și lumânările de stearină. Este foarte mult întrebuințat la luminat și încălzit și produce și căldură mare. Arde cu flacără albă-albăstruie foarte luminoasă. Când se întrebuințează la mașinile de bucătărie, deci la o ardere închisă, flacăra îi devine albastră și nu mai luminează. Este mai ușor decât aerul iată de ce se mai întrebuințează la umflarea baloanelor. Atât petrolul cât și gazul aerian dau prin ardere gazuri vătămătoare respirației. (Bioxid și oxid de carbon) când le ardem multă vreme într'o casă închisă, strică aerul și deci trebuie să ventilăm bine camera. Deasemeni se impune multă precauțiune când avem instalat în casă gaz aerian. Se va controla des instalația ca să nu răsufle pe la vreo încheietură și se va avea grije ca robinetele să fie bine închise după stingere. Lăsând din neglijență să se strecoare gaz în odaie pe lângă asfixia ce o poate da, mai e și pericolul de aprindere dacă ar veni cineva cu o lumină aprinsă în odaie, și chiar scăpăraera unui chibrit, e de ajuns să producă explozie, într'un asemenea caz.

Luminatul prin electricitate. Lumina electrică e singura care se apropie prin culoarea sa de lumina solară, naturală; deci e mai igienică. Lumina electrică e sistemul cel mai perfect de luminat până în prezent dar e mai scumpă decât celelalte. Luminatul cu

electricitate se face prin lămpi cu arc voltaic sau prin lămpi cu incandescență.

Acetilena. Un alt mijloc de a lumina este prin acetilenă. Aceasta arde cu o flacără viu albă și frumoasă. Este cu mult mai eficientă decât gazul aerian și electricitatea, dar trebuie arsă cu prudență în aparate bine construite; alt-fel ne expunem la incendii și explozii.

Lampa de petrol, curățirea, sporirea și mărirea cantității de lumină.

Ori cărei lămpi de petrol i se observă trei părți: *Basinul sau rezervorul* în care se pune gazul și care poate fi de metal, sticlă, ori ceva mai fin, faianță etc. *Camera aeriferă* la care e adaptat un tub turtit ori cilindric pe unde se trece fitilul, ce duce până în rezervorul cu gaz și pe care se sue gazul prin puterea lui de pătrundere. Aerul străbate în această cameră prin niște deschizături spițelate ce se găsesc de jur împrejurul său, iar banda metalică circulară ce mărginește aceste deschizături, susține sticla de lampă. Deasupra purtătorului de fitil este un căpăcel bombat ori rotund, după cum e și tubul fitilului turtit ori rotund, acesta servă la proiectarea luminei, care poate fi și ea la rândul ei dreaptă ori circulară. La lămpile sistematice sticla e susținută de o altă bandă metalică ce stă deasupra celei cu deschizături și printr'un mecanism ridică și coboară sticla la aprinderea lămpei.

3) *Becul sau regulatorul de lumină*, care mai oprește și scrumul să nu pătrundă în camera de aer, se adaptează la rezervoriu printr'un mecanism.

Lampa va fi bine regulată pentru ardere, atunci când fitilul e drept și curat, adică să nu aibă scrum pe el și să nu fie tăiat colțuros ; o mică scamă de fitil e de ajuns ca lampa să fileze, iată de ce la curățarea fitilului se întrebuințează mai mult ferul înroșit, care să ardă egal vârful fitilului, decât foarfeca ce l'ar putea tăia colțuros. De alt-fel tot tăind fitilul se și sfârșește repede. Camera de aer să nu aibă scrum. Lampa nu se va umple de tot, presiunea gazelor ar fi în cazul acesta prea mare și lampa filează. Asemenea nici mult goală nu se lasă, pentru-că pătrunzând aerul se fac combinații între gaze ce ar fi periculoase, cauzând și explozie. Lampa de asemenea filează și când se poartă de la un loc la altul, ba și explozia nu este exclusă. Lampa fiind o mobilă își va avea locul ei determinat. Sticla de lampă va fi bine spălată și ștearsă, aceasta mărește lumina lămpei. De alt-fel lumina lămpei va fi mai puternică, dacă se adaogă gazului din lampă și o cantitate de benzină ; aceasta subțiază petrolul și îi comunică din strălucirea albă a flăcării sale proprii. Gazul de bună calitate e foarte limpede și mai puțin periculos de aprindere, arzând cu lumină clară. *Pentru a face să lumineze lampa* îi ridicăm puțin fitilul, după ce am scos întâi sticla ori ridicat, aprindem fitilul cu un chibrit. Gazul ce a pătruns prin fitil se aprinde în contact cu aerul. Li punem sticla, sau o coborâm prin mecanism dacă lampa e sistematică. Alimentată arderea prin aerul ce-i vine regulat prin camera de aer, lampa va lumina cât voim.

Cu ce se poate lipi mașina lămpii.

Când s'a deslipit bazinul unei lămpi de mașina sa, lucrul cel mai sigur și practic e de a pulveriza piatră acră și amestecând-o cu albuș de ou proaspăt, se unge locul descleit cu o pânză. Așezând mașina lămpii, o lăsăm în liniște să se lipească bine.

Păstrarea petrolului, mijlocul de a stinge o lampă care a luat foc.

Petrolul când e în mai mare cantitate e bine să se ție fie într'o garniță de tinichia bine astupată, fie într'un urcior mare smălțuit, special pentru lichide ce nu trebuie să se evaporeze. În cantități mici se păstrează în sticle. Ori ce cantitate ar fi, trebuie mare grijă pentru conservarea lui. Un loc retras îi este foarte prielnic, iar orice bună gospodină va curăți lampa de cu ziuă, nici odată seara; evitând prin aceasta pericolul incendiului. Va avea la îndemână toate necesarele pentru curățire și ștergerea lămpii pe cari le va ține într'o cutie. Cârpa de lampă și cea cu care se șterge sticla să fie curate. Pentru prelungirea durabilității sticlei, când e nouă se va ferbe, punând-o cu apă rece și lăsând-o până la clocot, înfășurată în pae, după cum s'a cumpărat. Nu se scoate la răceală fiind-că plesnește. Se va lăsa în vas până s'a răcit apa. Pentru a evita pericolul luării foc a lămpii, va trebui să avem grijă ca lampa să fie perfect curată, și bine făcută (adică să

aibă gaz curat, fitil destul de lung și neîmbâcsit, căci după o lungă întrebuințare se îmbâcsește). Să nu se facă curent prea mare, căci filând tare, s'ar putea să plesnească sticla și nu e exclus ca și lampa să facă încălzindu-se prea tare, explozie. Nu se va umbla cu lampa prin odaie, tot pentru acelaș lucru. Dacă cu toate astea lampa a luat foc, primul lucru ce-i de făcut, e s'o înăbușim, repede cu un cearșaf sau covor, ce avem la îndemână, 2) dacă au luat hainele după noi foc, să nu fugim ci să ne acoperim repede, chiar e bine să se întindă jos, cel aprins cu fața în jos ca să se stingă repede hainele pe partea pântecilor. Aceasta fiind partea cea mai sensibilă la o arsură, și să se acopere cu scoarța sau cu ce poate mai repede ca să nu se transmită arsura în sus.

CUPRINSUL

1. Cervirea scândurilor și ceara de parchete făcută în casă .	3—7
2. Curățirea și întreținerea rogojinelor, velințelor, chilimurilor și a covoarelor	8—10
3. Întreținerea și curățirea mobilelor de brad, stejar, nuc . .	11
4. Scoaterea petelor de pe mobilă	12—14
5. Prevenirea mucegaiului și scoaterea lui	15—16
6. Curățirea icoanelor și tablourilor în ulei, creyon, aquarelă, gravuri pe hârtie.	17
7. Curățirea ramelor de lemn alb vâpsite, poleite, obiectelor de piele și a mobilelor de paiu	18
8. Curățirea obiectelor de artă făcute din pământ, faianță, porcelan, etc.	19—24
9. Curățirea obiectelor de marmoră, sidei, fildeș, bronz, a țigărețelor de chihlimbar și a peptenilor, lipirea lor	25—30
10. Diferite rețete de lipit obiecte casnice	31—35
11. Curățirea argintăriei și a altor obiecte de metal prețios .	36—37
12. Menagiul mare după sezon sau în urma unei absențe lungi	38—39
13. Stingerea și prepararea varului nestins pentru spoit, astupat găuri.	40—41
14. Spălarea ușilor, ciurciuvelelor de lemn alb și vâpsit, scoaterea petelor de pe geamuri	42
15. Curățirea sticlăriei, prelungirea duratei prin ferbere, spălarea farfuriilor de faianță	43—44
16. Materialele din cari se fac vasele de bucatărie	45—49
17. Spălarea oalelor și a crătiților de pământ, tablă, tuci, ferbătut etc.	50—51
18. Încălzitul locuinței, aparate de încălzit, aprinderea focului tragerea, cum se face arderea	52—54
19. Curățirea aparatelor de încălzit, coșurile, stingerea unui coș aprins	55—56
20. Combustibil fosil, vegetal	57—63
21. Iluminatul natural și artificial	64
22. Diferite aparate și mijloace de iluminat	65—68
23. Lampa de petrol, curățirea ei și sporirea cantității de lumină	68—69
24. Lipirea mașinei de lampă	70
25. Păstrarea petrolului, mijloacele de a stinge o lampă care a luat foc	70—71

BIBL. F. A. N. 10. 1910
INV. Nr. 8428 75.

